

Naturligvis vil visse af bogens teser ægge til modsigelse. F. eks. vil nogle sikkert mene, at sukkerøernes betydning for Europa ikke er af så marginal interesse i forbindelse med spørgsmålet om slavehandelens betydning, som Anstey mener. Andre vil sikkert finde, at oplysningstidens radikale filosoffer er skudt for meget i baggrunden ved fremstillingen af abolitionismens ideologi. Dette kan imidlertid ikke røkke ved det faktum, at vi her står overfor en imponerende arbejdspræstation, der ikke blot er et vægtigt bidrag til kritikken af Williams teser, men som også ved sin banebrydende analyse af abolitionismens ideologi vil blive et uomgængeligt værk for fremtidige slavehandelsforskere.

Sv. E. Green-Pedersen

Horst Glasl: Das österreichische Einrichtungswerk in Galizien (1772-1790). O. Harrassowitz (Komm.), Wiesbaden, 1975. 275 s. DM 64.

Bogen, der indgår som bd. 41 i den publikationsserie, »Institut für Osteuropa« i München udsender, beskæftiger sig med de polske territorier, Østrig annekterede efter Polens første deling 1772; dens titel, »Einrichtungswerk« er ordret hentet fra 1700-tallets officielle østrigske terminologi som betegnelse for administrative reformer. Det indbefatter som bekendt den oplyste enevældes reformer for at styrke statsmagten og dens styring af landets sociale, retlige og kulturelle liv. Som nyerehvervelse syntes Galicien at have været særligt egnet for eksperimenter af denne art.

Horst Glasl's nye bog om emnet bringer navnlig meget nyt, hvor den hviler på undersøgelser i østrigske arkiver (Haus-, Hof- und Staatsarchiv, Verwaltungsarchiv, Ministerium für Kultus und Unterricht, Hofkammerarchiv og Kriegsarchiv; kap. 1-2). Kap. 3, som behandler agrarforholdene, synes derimod svagt og uoriginalt i sammenligning med R. Rozdolski's »Stosunki poddańcze w dawnej Galicji« (I-II; Warszawa 1962). I sin konklusion (kap. 4) understreger forf., at faktorer som kapitalmangel, vanskeligheder ved opbygning af det nye bureaukrati og adelens og gejstlighedens utilfredshed ved, at reformerne reducerede deres sociale og politiske indflydelse, var de væsentligste grunde til den østrigske regerings besvær med at gennemføre sit program og sine reformer. En anden hindring lå i planerne om at ombytte Galicien med Schlesien. I sin indledning polemiserer forf. mod den gangbare udlægning af begrebet »Polenpolitik«. I hans øjne bør begrebet omfatte ikke blot den preussiske, men ligesåvel den østrigske og endda den sachsiske indflydelse. Han gør sig til talsmand for betimeligheden af at inddrage de politiske og kulturelle indflydelser fra alle tysktalende områder, hvilket er videnskabeligt uden grund og politisk omtvisteligt. Selvom en kort anmeldelse udelukker en udførlig diskussion, ville jeg tvivle om, at østrigske historikere ville godtage dette forslag.

Em. Halicz

Matthias Rest: Die russische Judengesetzgebung von der ersten polnischen Teilung bis zum »Polozenie dlja Evreev« (1804). O. Harrassowitz (Komm.), Wiesbaden, 1975. 296 s. DM 38.

Forud for Polens deling i anden halvdel af 1700-tallet var jøderne i Rusland få og var ikke blevet tålt; fast bosættelse af jøder var forbudt. Polens tre delinger skabte imidlertid nye, indre vanskeligheder for Rusland, da Katharina II havde garanteret alle indbyggere i de annekterede områder deres rettigheder, blandt dem måske 1 mill. jøder. Skønt senatet mente, at Ruslands økonomi ville kunne drage fordel af, at jøderne fik adgang, udelukkede Katharinas edikt 1762, 4. dec., som tillod fremmede at bosætte sig, udtrykkeligt